

Γ. Παπανεωθεν, 12^ο 1957 (Γ. Ρκώτ)

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΜΑΣΚΟΠΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΠΑΙΞΕ Η
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ
ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ ΤΑΣ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΜΙΚΡΟ-
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ.-

Α:

69. 5

"Ολοι μας λίγο πολύ ξέρουμε από την 'Ιστορία ότι η Χαλκιδική κατά τους 'Αρχαίους χρόνους και ιδίως κατά τους χρόνους του Φιλίππου του Βασιλέως της Μακεδονίας έβασε εις τόν κολοσῶνα της δόξης και της εύημερίας. 'Ως η πλουσιωτέρα και προσφιλεστέρα άποικία των 'Αθηνῶν και άλλων της παλαιῆς 'Ελλάδος πόλεων η Χαλκιδική έβασε σ'έναν τέτοιο πολιτισμό, σέ μια τέτοια άνθηρά κατάσταση και άνάπτυξη κολοσσιαῖα άφοῦ περιελάμβανε τότε 32 άκμαζούσας μεγαλουπόλεις και άριθμοῦσε περί τας 500.000 κατοίκων, ὥστε ο Δημοσθένης σ'έναν από τους περισημους λόγους του κατά του Φιλίππου έχαρακτήρησε την πρωτεύουσαν της Χαλκιδικῆς την 'Ολύνθο, την παραττάτουσαν περί τας δέκα χιλιάδας άκλιμων μαχητῶν, ὡς τό προπύργιον των 'Αθηνῶν. Καί πράγματι. Μετά την πτώσιν της 'Ολύνθου και αἱ 'Αθηναί κατέρρευσαν...

Μετά την έν θεμελίων ὄμως άνασκαφήν ὑπό του Φιλίππου της περισημου 'Ολύνθου και την καταστροφήν των άλλων άκμαζουσῶν πόλεων της Χαλκιδικῆς αὔτη ήρχισε νά παρακμάζη και έκτοτε μέχρι των ήμερῶν μας, η 'Ιστορία ὀλίγιστα άναφέρει άξια λόγου γεγονότα λαβόντα χώραν εις την πολυπαθή αὔτην χεροδνησον και τό σπουδαιότερον η 'Ιστορία άγνοεῖ - ὡς φαίνεται - εις τας λεπτομερείας τόν ρόλον που έπαιξεν η

μικρά αὐτῆ γωνία τῆς περιμαχῆτου Μακεδονίας κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ
"Ἐθνους ἐξέργειαν- κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 - καὶ προπάν-
των ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς μας ὁ Π Ο Λ Υ Γ Ε Ρ Ο Σ

Πολλοὶ ἴσως παραξενευθοῦν ἀκούοντες τὸ Πολύγερος, ἀντὶ τοῦ
συνήθους Πολύγυρος. Εἰς ἐμέ ὅμως θὰ ἐπιτρέψητε νὰ ἔχω τὴν γνώμην
ὅτι ἡ ὀρθοτέρα γραφή εἶναι Πολύγερος, καὶ ὄχι Πολύγυρος καὶ τοῦτο
διότι ἀνεκάθεν ἡ κωμόπολις μας ὀνομάζεται Πολύγερος καὶ ἡ ἀρχαιο-
τέρα σφραγίς τῶν σχολείων μας φέρει τὴν φράσιν "Σχολεῖα Πολυγέ-
ρου" ὄχι βέβαια ἐκ τοῦ πολὺ καὶ γέρος ὅπως ὅλοι μας ἔκ πρώτης
ὄψεως καὶ ἀντιλήψεως δυνάμεθα νὰ ἐτυμολογήσωμεν ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ πολὺ
καὶ ἱερός, πολὺ ἱερός Πολύγερος. Καὶ εἶναι ἡ ἐτυμολογία αὕτη ὄχι
τυχαία καὶ ἀθαίρετος, ὅπως πολλοὶ θὰ νομίσουν, ἀλλὰ στηρίζεται εἰς
σοβαρὸν ὀπωδῆποτε ἐπιχείρημα ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τινων ἀρχαιολό-
γων τοποθετουμένων ἀκριβῶς στὴ θέσιν τοῦ Πολυγέρου τὴν κάπως νοτιώ-
τερον αὐτοῦ, τὴν περίσημον ἀρχαίαν πόλιν Ἀπολλωνίας. Ἐπειδὴ δέ
αὕτη ἦτο ἁγιασμένη εἰς τὸν ὠραῖον θεὸν Ἀπόλλωνα καὶ εἶχε πολλὰ
ἱερά αὐτοῦ ὀνομάσθη καὶ ὁ τόπος ὅπου ἔκειτο τὸ πάλαι αὕτη
πολὺ ἱερός τόπος καὶ ἐπιβοηθούσης, ὡς φαίνεται καὶ τῆς παραδόσεως,
ἡ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Ἀπολλωνίας κτισθεῖσα μετέπειτα πόλις ἔλαβε
τὸ ὄνομα ΠΟΛΥ ΙΕΡΟΣ (τόπος) Π Ο Λ Υ Γ Ε Ρ Ο Σ . Εἶναι ὅμως,
ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι τὰ ἀνωτέρω μόνον κατόπιν ἐπισταμένης
(μελέτης) ὑπὸ εἰδικῶν μελέτης καὶ τοπικῶν ἀνασκαφῶν θὰ εἶναι δυνα-
τὸν νὰ λάβουν τὸ χρῆμα τῆς ἱστορικῆς βεβαιότητος. Ὅπως δῆποτε
οὔτε καὶ ὁ ὑποτιθέμενος Π ο λ υ ς γ υ ρ ο ς , οὔτε τὸ δῆθεν
Π ο λ υ ἠ ε ρ ο κ λ ῖ μα δύναται ἀρκούντως νὰ δικαιολο-

γήσουν τήν ἐτυμολογία τῆς ὀνομασίας καί μόνον ἡ ἀνωτέρω ἐκφρα-
σθεῖσα γνώμη φαίνεται ὅτι πλησιάζει πρὸς τήν ἀλήθειαν.

Δυστυχῶς δέν δυνάμεθα νά ὀρίσωμεν πότε ἐκτίσθη ὁ Πολύγερος,
ἀλλά καί κατὰ τήν πρὸ τοῦ 1821 ἐποχὴν πολὺ ὀλίγα ἀφορώντα τήν
κωμόπολιν ταύτην διεσώθησαν καί ἡ ἱστορία τόσον περὶ τῶν πρὸ τοῦ
1821 γεγονότων ἐν Χαλκιδικῇ ὅσον καί κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπανα-
στάσεως τοιούτων πολὺ ὀλίγων ἐνδιατρίβει κανεὶς δέ δέν ἐπεχείρησε
μέχρι σήμερον νά πραγματευθῆ ἰδιαιτέρως καί ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν
σπουδαίων καί ἀμνημονεύτων γεγονότων τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν εἰς
τήν μικρὰν αὐτὴν τῆς Χαλκιδικῆς Χερσόνησον, πρὸ καί μετὰ τήν Ἐπα-
νάστασιν τοῦ 1821 καί ἰδίως κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως
αὐτῆς.-

Ἡ Χαλκιδικὴ κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις πολλῶν γερόντων Πολυγερι-
νῶν ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχομεν πρὸ ἐτῶν τήν περιέργειαν, ἀλλά καί
τήν ὑπομονὴν ν' ἀκούωμεν ἀφηγήσεις γεγονότων τῶν ὁποίων εἴτε οἱ
ἴδιοι ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες, εἴτε καί ἐκ παραδόσεως εἰς αὐτοὺς
μεταδοθείσας τοιαύτας, πρὸς δέ καί ἀπὸ τὰς περιωθεισας σικωλικῶ-
βρώτους σημειώσεις προκρίτου Πολυγερινοῦ ζήσαντος καί δρῆσαντος
κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καί τυχαίας περιελ-
θούσας εἰς χεῖρας μας, ἡ Χαλκιδικὴ φαίνεται ὅτι διεδραμάτισε σπου-
δαῖον καί πρωταγωνιστοῦν μὲν νά πῶ, πρόσωπον κατὰ τήν ἐποχὴν
ἐκείνην καί προπάντων ὁ Πολύγερος.

Πρὸ τῆς μεγάλης τοῦ 1821 Ἐπαναστάσεως ἡ Χαλκιδικὴ ἀπετέ-
λει αὐτοδιοίκητον Ἐπαρχίαν ὑπὸ τὴν Διοίκησιν ἰδίου Διοικητοῦ,
Β ο ε β δ δ α καλουμένου ὅστις εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του
ὅλα τὰ Χ α σ ι κ α λεγόμενα χωρὶά τῆς Χαλκιδικῆς. Οἱ πόροι

τούς οποίους κατέβαλεν ἡ Χαλκιδικὴ εἰς τόν Σουλτᾶνον κατ' ἔτος ἦσαν ράβδοι τινες ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς διὰ τοῦ Βοεβόδα ὤφειλαν νὰ στέλνουν στήν Κωνσταντινούπολι. Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι πολλές φορές οἱ κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς, ἕνεκα ἀνεχειρίας, ἐπρομηθεύοντο τοιαύτας ράβδους ἀπό τήν Φλωρεντίαν τῆς Ἰταλίας καὶ κάποτε ἀπό τὰ Γιάννενα, ἴσως ἀπό τόν μέγαν πλουτὸν τοιγγούνην καὶ αἰσχροκερδέστατον Ἀλλῆ Πασσᾶν. Ὁ Πολύγερος κατὰ τήν ἐποχὴν ἐκείνην ἀριθμοῦσε περὶ τὰ Ἰβου σπίντια ἠκμαζε δέ ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις καὶ εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἄνδρας διακρινομένους διὰ τήν μόρφωσίν των καὶ τὰ ἀκριβοῦς καὶ πατριωτικώτατα αἰσθημάτα των καθὼς καὶ πολλά ἄλλα χωρὶά τῆς Χαλκιδικῆς τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἠκμαζον καὶ εὐημέρουν. Μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν σελίδα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σελίδα τελείως ἄγνωστον, τὴν ὁποίαν κατορθώσα νὰ καταρτίσω ἀπὸ τὰς διαφόρους περιωθεισὰς παραδόσεις ὡς προεῖπον γερόντων Πολυγερινῶν ἰδίως ὅμως ἀπὸ τὰς κατὰ τύχην εὑρεθείσας, ὡς προανέφερον, σημειώσεις προκρίτου Πολυγερινοῦ συγγενοῦς μου ζήσαντος καὶ δράσαντος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μίαν τέτοια σελίδα θὰ ἀποκαλύψω σήμερα, παρακαλῶν ὅπως καὶ κάθε ἄλλος συμπατριώτης μας ὅστις κατέχει τυχόν ἔγγραφα καὶ σημειώσεις ἢ καὶ ἐκ παραδόσεως πληροφώρας τοιαύτης σημασίας προβῆ εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν ἵνα οὕτω κατορθωθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἢ ὑπὸ εἰδικῶν λεπτομερῆς καὶ ἀκριβῆς περιγραφῆ καὶ ἐξιστόρησις τῶν ἐν Χαλκιδικῇ γεγονότων κατὰ τόν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους μας ἀγῶνα εἰς τόν ὁποῖον κατέβαλε γενναῖον τὸν φόρον καὶ εἰς αἶμα καὶ εἰς χρῆμα καὶ ἡ μικρὰ αὐτὴ γωνία τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας ἢ Χαλκιδικῆς, ἢ Ἑλληνικωτάτη τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα αὐτῆ

Ἀκρόπολις τῆς περιμαχίτου Μακεδονικῆς γῆς.-

Β:

Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ζοῦσε στὸν Πολύγερον ὁ Γεωργάκης Παπαγεωργάκης ἕνας ἀγαθὸς καὶ ἔξυπνος γερωντάκιος ἀλλὰ καὶ πλούσιος ὀψωδῆποτε, συνάμα θεὸς καὶ Πατριώτης ἔνθερμος. Ὁ Παπαγεωργάκης αὐτὸς εἶχε τρεῖς παιδιά τὸν κῦρνον τὸν Μαυρουδῆ καὶ τὸν Γιαννάκη καὶ μιὰ θυγατέρα ὄμορφη καὶ καλωκαμωμένη τῆ Συργιάνω. Ἀπὸ τὰ τρεῖς παιδιά του ὁ κῦρος ὁ μεγαλύτερος ἦταν βδ'ἔβδδας τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ Μαυρουδῆς ἦταν Μελισσοουργός, καὶ ὁ τρίτος ὁ Γιαννάκης ἐπήγενε εἰς τὸ ἐν Πολυγέρῳ τότε ἐκμάζον ἑλληλοδιδασκατικὸν Σχολεῖον. Διατηροῦσε δὲ ὁ Γερο-Παπαγεωργάκης καὶ Ἐμπορικὸν στὸ Πολύγερο Κατάστημα τοῦ ὁποῦ τὴν Διεύθυνσιν εἶχε σκοπὸ νὰ ἀναθέσει εἰς τὸν Γιαννάκη ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον θὰ ἐτελείωνε τὸ σχολεῖον. Ὁ Γιαννάκης ὅμως ἅμα ἀπεφοίτησε ἀπ' τὸ Σχολεῖον δέν ἐσκέπτετο ἄλλο τι παρὰ πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του καὶ μέρα νύχτα τὸν ἐβασάνιζεν αὐτὴ ἡ ἰδέα πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἔσπευγεν ἀπὸ τὸν Πολύγερο νὰ πῆγενε παραπέρα νὰ ἐσπουδάζε, νὰ ἐμορφώνετο γιὰ νὰ μπορούσε μιὰ μέρα νὰ φανῆ χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του. Καὶ φυσικὰ βαρέως ἔφερε στή ψυχὴ του τὴν ἀπόφασιν τοῦ πατέρα του, νὰ τὸν κρατήσῃ δηλαδὴ στὸ κατάστημά τους καὶ καιροσυλακτοῦσε πάντοτε νὰ βρῆ τὴν εὐκαιρίαν νὰ φύγῃ ἀπ' τὸν Πολύγερο γιὰ νὰ πάσῃ καμιά μεγαλοῦπολι νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ἡ εὐκαιρία αὐτὴ δέν ἄργησε νὰ παρουσιασθῇ. Ὁ πατέρας του μιὰ μέρα τοῦ ἀνέθεσε νὰ μεταφέρῃ στὰς Σέρρας μιὰ μεγάλη ποσότητα κερικοῦ πρὸς πώλησιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ Σέρραι ἦσαν τὸ κέντρον τῆς Ἐμπο-

ρικῆς κινήσεως ὅλης τῆς Μακεδονίας καὶ Ὀβιαννάκης μὲ χαρὰ ἀνέλα-
βε νὰ πάγη στὰς Σέρρας. Καὶ ἀποῦ ἐφόρτωσε τὸ κερὶ στὰ δέκα τρία
μουλάρια τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μαυρουδῆ τοῦ Μελισσοῦργοῦ πῆ/στὰς Σέρρας ^{γε}
καὶ ἐκεῖ ἀποῦ ἐπώλησε τὸ κερὶ σὲ πολὺ καλὴ τιμὴ ἐτσέπωσε τὰ χρή-
ματα ποῦ πῆρε ἔστειλε μὲ τὸ δοῦλο του πίσω τὰ μουλάρια τοῦ
ἀδελφοῦ του καὶ αὐτὸς τράβηξε γιὰ τὴν Ἐκωνσταντινούπολι χωρὶς νὰ
εἰδοποιήσῃ τοὺς σπητικούς του καὶ ἐκεῖ ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς
του. Ἐξυπνος δὲ ὅπως ἦταν καὶ φιλομαθὴς πολὺ γρήγορα ἀπέκτησε τὴν
ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν διδασκάλων του καὶ ὅλων ὅσοι τὸν ἐγνώ-
ρισαν. Τόση δὲ ἦτο ἡ εἰς τὰ γράμματα προδοδὸς του καὶ τόση ἡ ἀγάπη
καὶ ἐκτίμησις ποῦ ἀπελάμβανε ἀπὸ ὅλην τὴν ὁμογενῆ κοινωνίαν τῆς
Ἐκωνσταντινουπόλεως ὥστε κατόρθωσε ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη νὰ κατα-
λάβῃ τὴν περίβλεπτον καὶ ἐπίζηλον θέσιν τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῶν
Πατριαρχείων ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Β' ὡς Ἰωάννης Λογοθέτης (Ἱστορ.
Παπαρηγοπούλου σελ. 844). Ἡ ἐν Πολυγύρῳ οἰκογένεια τοῦ Γιαννάκη
δὲν ἐγνώριζε τὴν τύχην τοῦ ἐπαντοιοποιηθέντος Βενιαμίν της τὸν
θεωροῦσε ὡς ἀπολεσθέντα καὶ ὕστερα ἀπόχρόνια τελείως τὸν ἐλησμό-
νησε. Κάποιο ὅμως περιστατικὰ ποῦ συνέβη στὴν οἰκογένεια τοῦ
Παπαγεωργάκη, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γνωσθῇ ἡ τύχη τοῦ Γιαννάκη.
Ὁ γερο-Παπαγεωργάκης καθὼς εἶπαμε εἶχε καὶ μιὰ θυγατέρα τὴν
Συργιάνω. Αὐτὴν τὴν ἀγάπησε κάποις Πολυγερινὸς ὀνομαζόμενος Γαλα-
νός. Ὁ Γαλανὸς αὐτὸς βοηθούμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν του ἀπήγαγε
μιὰ βραδυὰ τὴν ὁμορφὴν Συργιάνω καὶ τὴν πῆρε στὸ σπῆτι του. Αὐτὸ
τὸ πῆρε πολὺ βαρὺ ὁ γερο Παπαγεωργάκης γιὰτὶ μὲ κανένα τρόπο
δὲν ἤθελε νὰ κἀμῃ γαμπρὸ του τὸ Γαλανό. Τὸν Γαλανό ὅμως αὐτὸν

τόν υπεστήριζε τότε ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Ἐωνοταντῖνος ὡς ἀνεψιόν του. Καί ὁ γέρο Παπαγεωργάκης ἀναγκάσθηκε νά πάγη στή Ἐωνοταντινούπολι νά ἐνεργήσῃ στή Πατριαρχεῖα γιά νά πάρῃ πίσω τήν κόρη του. Ὅταν ἔβη στήν Ἐωνοταντινούπολι παρουσιάσθηκε στόν Ἀρχιεπιγραμματέα τῶν Πατριαρχείων Ἰωάννην Λογοθέτην, ἐπιδώσας εἰς αὐτόν τήν σχετικὴν ἀναφοράν του καί τόν παρεκάλεσε νά τόν εἰσαγάγῃ εἰς τόν Πατριάρχην πρὸς τόν ὁποῖον εἶχε συστατικὰ γράμματα τοῦ Βοεβόδα Χαλκιδικῆς τοῦ υἱοῦ του Κυρίου καί τοῦ συγγενοῦς του Χρ. Μενεξέ τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Ἑσσαλονίκης. Φαντάζεσθε τὴν ἐκπληξὴν ἀλλὰ καί τὴν μεγάλην χαρὰ τοῦ Γιαννάκη Παπαγεωργάκη ἀναγνωρίσαντος ἐν τῷ προσώπῳ του πρὸ αὐτοῦ μετὰ συστολῆς καί φόβου ἰσταμένου γέροντος τόν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα καθὼς ἐπίσης καί τὴν ἀκόμη μεγαλυτέραν ἐκπληξὴν καί χαρὰν τοῦ γέροντος Παπαγεωργάκη ἀναγνωρίσαντος μετ' ὀλίγον καί αὐτοῦ τόν πρὸ πολλοῦ θεωρούμενον ὡς ἀπολεσθέντα υἱόν του ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀρχιεπιγραμματέως. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Παπαγεωργάκη ἀμέσως ἔλαβεν αἴσιον πέρας. Ὁ Μητροπολίτης Ἐωνοταντῖνος ἐπαύετο μετ' ὀλίγον καί ἡ ὁμορφὴ Συργιάνῳ ἐπανήρχετο στὸ πατρικὸν της σπῆτι, νυμφευθεῖσα μετ' ὀλίγον τόν Ἐπίκουρον (Κουροῦν) ὁ ὁποῖος ἦτο Χαλκιεύς τὴν τέχνην (Χαλκιᾶς) καί τόν ὁποῖον ἅμα τόν ἔκανε γαμπρό του τόν πῆρε ὁ Παπαγεωργάκης συνεταῖρον στὸ ἐμπορικὸν του Κατάστημα.

Γ:

Ὁλίγον καιρὸν κατόπιν καί πρὸ τῆς εὐλογημένης τοῦ 1821 ἐποχῆς ὁ Γιαννάκης Παπαγεωργάκης ὁ Ἀρχιεπιγραμματέας τῶν Πατριαρχείων ἔρχεται στὸ Πολύγερο μετὰ τὴν πρῶτασιννὴ μοιρᾶση μετ' ἀδέφφια του

τήν πατρική του περιουσία. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ μεμνημένος εἰς τὰ
τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἅμα ὡς ἔσθασε στό Πολύγερο καλεῖ τοὺς
ἀδελφοὺς Κύρκιον τὸν Βοεβόδαν καὶ τὸν Μαυρουδῆν κάτω ἐκεῖ πρὸς
τὴν Ὀρμύλια στή τοποθεσία "Λεῦκα" ὅπου εἶχαν καὶ τὴν πατρική
τοὺς καλὺ βα μέσα στὸν Ἐλαιῶνα τοὺς γιὰ νὰ κανονίσουν δῆθεν
ἐπὶ τόπου τὰ τῆς διανομῆς τῆς ἀκινήτου περιουσίας των. Ἐκεῖ ἄ-
φοῦ μὲ τρόπο ἀπεμάκρυνε τὸν νεώτερον ἀδερφὸν του Μαυρουδῆν τὸν
καὶ ζωηρότερον, κέρνει ἰδιαιτέρως τὸν Βοεβόδαν Κύρκιον, ἵνα πρῶτον
αὐτὸν μῆσῃ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ ὡς πρεσβύτερον ἀδελ-
φὸν του καὶ ὡς ἄρχοντα τοῦ τόπου. Ὁ Βοεβόδας ἅμα ὡς ἤκουσε τὸ
μυστικὸ τ' ἔχασε κυριολεκτικῶς. Μὲ τρόπο δὲ παρακαλεῖ τὸν ἀδελφὸ
του Γιαννάκη νὰ τραβήξῃ χέρι ἀπὸ τέτοιες παλαβομάρες καὶ προσπα-
θεῖ μὲ χίλιες δυὸ συμβουλές καὶ ἐπιχειρήματα νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ
μιά τέτοια τρελλή κατ' αὐτὸν καὶ τελείως ἀπραγματοποιήτων ἰδέαν...
χαρακτηρίσας τὰ σχέδια τῶν φιλικῶν ὡς πρόωρα καὶ ἐπικίνδυνα δι'
ὅλο τὸ ἔθνος ὡς ἔξ ἄλλου ἐσκέπτοντο καὶ ἐφρόνουν καὶ πολλοὶ
ἄλλοι πρδκριτοὶ καὶ λογάδες τοῦ ἔθνους. Ὁ Μαυρουδῆς ὅμως ὁ
ὁποῖος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπώπτευσεν ὅτι κάτι τοῦ ἔκρυπτεν ὁ Γιαννά-
κης καὶ ὁ ὁποῖος περισσότερο ὑπώπτευσεν ὅταν τὸν ἀπεμάκρυναν
καὶ ἐκλείσθησαν οἱ δυὸ τοὺς στήν Καλύβα, γύρισε κρυφά ἐκεῖ, καὶ
κρύφθηκε κάτω στό χαγιᾶτι τῆς Καλύβας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, τὰ ἄκουε
ὅλα ὅσα εἶπαν τὰ δυὸ ἀδέφια του. Πῆρε ἀμέσως φωτιὰ ὁ ἀγαθὸς
καὶ γεναῖος Μαυρουδῆς, ἰδίως ὅταν ἄκουσε τὸν ἀδελφὸ του Βοεβόδαν
νὰ λέγῃ στό Γιαννάκη νὰ τραβήξῃ χέρι ἀπὸ τέτοιες παλαβομάρες
καὶ γεμάτος ἐνθουσιασμὸ χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄφιν τὰς συνεπεῖας
ὁρμᾶ ἐπάνω στή Καλύβα καὶ μὲ ἱερὰν ἀγανάκτησιν καὶ θυμὸν ἐπιτί-

θεται κατά του αδελφού του Βοεβόδα και με πολλά επιχειρήματα και προπάντων με λόγια της καρδιάς καταφέρνει τον Βοεβόδα να λάβη μέρος και αυτός στον ευγενή αυτόν αγώνα των Φιλικών και να μνησθῆ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας σχέδια. Ἡ λαϊκὴ παράδοσις διέσωσε μάλιστα και μερικοὺς στίχους τοὺς ὁποίους ὁ Μαυρουδῆς σὲ στιγμὲς ἀκρατῆτου πατριωτισμοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Βοεβόδαν:

“... Τῆς Κονιάρας τὰ παιδιὰ - Τ’ ἄτιμα τ’ ἀγαρηνὰ - Εἶναι βέβαια πολλὰ - Μὰ δὲν εἶναι παλληκάρια. Ἐμεῖς ἂν και λίγοι - και ραγιάδες και κολλίγοι - Πολεμοῦμε σὲν Διοντάρια. - Ἄϊντε Κύριο μὴ φοβᾶσαι - Θὰ τοὺς φᾶμε τὰ ζαγάρια....”

Ἔτσι μέσα στὴ πενιχρὰ και ἄσημα ἐκεῖνη καλύβα τοῦ “Λεύκου” ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ Παραρτήματος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας Μακεδονίας με τὴν μῆσιν τοῦ Διοικτοῦ τῆς Χαλκιδικῆς Βοεβόδα Κυρίου και τοῦ ἀσῆμου μελισσοουργοῦ ἀδελφοῦ του Μαυρουδῆ. Ἀκόμα σώζεται στὸ Πολύγερο στὴ λοφοσειρὰ ποὺ λέγεται “πλάγια” μιά τοποθεσία ἀνά εσα σὲ βράχια πελώρια ποὺ φέρει τὴν ὀνομασίαν “Πέτρα τοῦ Παπαγεωργάκη”. Ἐκεῖ ἀπάνω ὁ θερμὸς ἐκεῖνος πατριώτης καθόταν καθημερινῶς ὀλοκλήρες ὥρες και κατήρτιζε τὰ σχέδια και τὸ πρόγραμμα τῶν μελουσσῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Χαλκιδικῇ και γενικῶς ἐν Μακεδονίᾳ, μακρὰν ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν Τούρκων και τὰ σχόλια τῶν συγχωριανῶν του. Ὁ Βοεβόδας Κύριος εἶχε σύζυγον τὴν ἀδελφὴ τοῦ προκρίτου Πολυγερινοῦ Κωστάρᾳ ἢ μπαλατζούκα καλουμένου εὔσωμον και ὠραιότατην γυναῖκα καλουμένην ὑπὸ τῶν Πολυγερινῶν Αἰκατερινάραν”. Αὐτοῦ τοῦ Κωστάρᾳ ἄλλην ἀδελφὴν εἶχε σύζυγον ὁ ἔγκριτος Θεσσαλονικεὺς Χρῆστος Μενεξές. Οὕτω δέ

διὰ τῆς μῆσεως τῶν οἰκογενειῶν Παπαγεωργάκη, Κωστάρα καὶ Μενελέ
τὰ δίκτυα τῶν φιλικῶν διεκλαδώθησαν πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Μενεξῆς εἶχε μεγάλο ἐμπορικὸν κατάστημα στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἀπὸ τὸν οἶκον δὲ αὐτοῦ τοῦ Μενεξῆ ἐμυήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ οἱ
τὰ πρῶτα φέροντες Σερραῖοι καὶ ἐντός ὀλίγου ἡ φιλικὴ Ἑταιρεία
ἀρθρομοῦσε χιλιάδας μελῶν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ τὰ χωρία
τῆς Μακεδονίας. Χαρακτηριστικὸς καὶ πολὺ νόστιμος εἶναι ὁ τρόπος
μέ τὸ ὅποσον οἱ φιλικοί τοῦ Πολυγέρου καὶ τῶν ἄλλων τῆς Μακεδο-
νίας πόλεων συνεννοοῦντο μέ τούς ὁμοφρονες τῆς Θεσσαλονίκης καὶ
τῶν Σερρῶν καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Μακεδονίας. Ὁ Κῦρκος, ὁ
Μαυρουδῆς καὶ ὁ Κωστάρας ἐχρησιμοποιοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον
ἰδιαιτέρους ἐμπίστους ἀγωγιάτας ἢ Ταχυδρόμους οἱ ὅποιοι εἶχαν
πάντοτε τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν τῶν καταστημάτων των χωρὶς ὅμως
αὐτοὶ νὰ γνωρίζουν ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ διὰ τὸν πρῶτον σκο-
πὸν. Διὰ προτέρας δηλαδὴ συνεννοήσεως των ἐν ἐκείτῳ κέντρῳ φιλι-
κῶν τὰ ἰδιαίτερα γράμματα διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑταιρείας ἐτοπο-
θετοῦντο τεχνιέντως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ταχυδρόμων μεταξύ τῶν
δερμάτων τῆς σιόλας τῶν ὑπόδημάτων των τὰ ὅποια ἔπειτα ἐρράπτοντο
καταλλήλως καὶ στερεῶς. Ὁ Ταχυδρόμος αἰῶνης τοῦ Πολυγέρου φθά-
νων εἰς Θεσσαλονίκην στὸ κατάστημα τοῦ Μενελέ ὑπεχρεοῦτο νὰ
βγάλη τὰ παπούτσια του ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου
του. Ὁ ἴδιος ταχυδρόμος ἐστέλλετο εἰς Σέρρας δι' ὑποθέσεις τοῦ
καταστήματος, ἐξερχόμενος ὅμως τοῦ γραφείου δὲν εὔρισκε τὰ πα-
πούτσια τὰ ὅποια ἐν τῷ μεταξύ ἀφαντοποιοῦντο. Ὁ Μενεξῆς τὸν
παρηγοροῦσε καὶ τοῦ ἔδινε ἄλλα παπούτσια στὶς σιόλες τῶν ὀπίων

εἶχον τοποθετηθῆ γράμματα διὰ τοὺς ἐν Σέρραις Φιλικούς. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διασφόρους τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους κατῴρθωσαν ν' ἀλληλογραφοῦν κρυφὰ οἱ πατριωτικώτατοι ἐκεῖνοι ἄνδρες. Τοιούτους τρόπους ἀλληλογραφίας εἶχομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν διμέτωπον ἀγῶνα τὸν ὁποῖον ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια διεξηγάγωμεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων Κομιτατζήδων καὶ τῶν Τούρκων.

Δ:

Καὶ τώρα ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Γιαννάκη Παπαγεωργάκη. Ἡ διανομὴ τῆς πατριῆς περιουσίας μεταξὺ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Κύρκου, Μαυρουδῆ καὶ Γιαννάκη, ἔγινε μᾶλλον γιὰ τὰ μάτια τοῦ Κόσμου (ἰδίως τῶν Τούρκων) ἵνα δικαιολογηθῆ ἡ μακρὰ παραμονὴ τοῦ Γραμματέως τῶν Πατριαρχείων ἐν Πολυγέρῳ, ὅστις ἀφοῦ ἐκάνονισε καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν ὁρᾶσιν τῶν Φιλικῶν τῆς Χαλκιδικῆς ἀνεχώρησε εἰς Ἀνωσταντινούπολιν μὲ ἰδιαίτερο καίρι μὲ τὸ ὁποῖον μετέφερε ἐκεῖ καὶ ἀρκετὸ κερὶ καὶ μέλι, τὰ ὁποῖα φαινομενικῶς μὲν ἦσαν μέρος τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης ὀφειλῆς περιουσίας εἰς εἶδος πραγματικῶς ὅμως ἀπετέλει τὴν εἰς εἶδος συνεισφοράν τῶν ἐν Πολυγέρῳ Φιλικῶν διὰ τῆς ἀνάγκης τῆς Ἑταιρείας. Ὁ Βοεβόδας Κύρκος ἔκτοτε προήδρευε τῶν ἐν Πολυγέρῳ καὶ τῶν ἐν Χαλκιδικῇ Ἑταίρων.

Ὅταν ὅμως ἐπλησίασε τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἔφωσε τὴν Σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἐδόθη τὸ σὺνθημα τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἐξεγέρσεως ὁ Βοεβόδας Κύρκος κατόπιν μυστικῶν διαταγῶν τοῦ Μουτουσελέμη τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσίου Μπέη, συνελήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐφονεύθη τὴν

νύκτα τῆς 16 Μαΐου τοῦ 1821. αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ἔναυσμα τῆς πυρκαϊᾶς. Οἱ Πολυγερινοὶ ἐξηγέρθησαν ὡς ἓνας ἄνθρωπος καὶ συλαβόντες τὸν Τούρκον Διοικητὴν καὶ τοὺς Πολιτικοφύλακας Τούρκους τοὺς κατέσφαξαν καὶ καταλαβόντες τὸ Διοικητήριον ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Ὁ Γιουσούφ Μπέης μαθὼν τὰ διατρέξαντα διέταξε τὸν Χασάν Ἄγᾶ Ταμίαν τοῦ Πασᾶ Σερρών καὶ τὸν παρ' αὐτῷ ἀξιωματικὸν Τσιρλίμπασην νὰ ἐκστρατεύσουν ὁ μὲν ἀπὸ Βορρᾶ ὁ δὲ ἀπὸ Νότου κατὰ τοῦ Πολυγέρου.

Οἱ Πολυγερινοὶ ὡς ἐκτεθημένοι ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν τὰ ὄπλα καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων συγκεντρωθέντων ἐν Πολυγέρῳ Χαλιδικίων ἀπέκρουσαν μετὰ ἐπιτυχίας τοὺς ἀνωτέρω Τούρκους καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἀρκετὰ μακρὰ καὶ εἰς μακρὰν τοῦ Πολυγέρου ἀπόστασιν. Ὁ Γιουσούφ Μπέης τότε ἔγινε θηρὸς. Ἐσοῦβλησε τὸν Ἐπίσκοπο Δίτρους καὶ κατέσφαξε πάντας τοὺς παρ' αὐτῷ ὁμήρους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν Ἑλλήνας, τὸν Κυδωνιάτην καὶ ἄλλους.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀναφαίνεται ἡ ἀπαισιὰ μορφή τοῦ Στρατάρχου Μπεχράμ Πασᾶ τοῦ μετακληθέντος ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἐξ Ἀνατολῆς καὶ λαβόντος ἀπεριόριστον ἄδειαν ἐνεργείας. Ἐκκινήσας οὗτος ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου ἑτάγματος Στρατοῦ καὶ Βασιβουζούκων ἐπετέθη κατὰ τῶν δύο Ἐπαναστατικῶν Σωμάτων τῶν Διοικουμένων τοῦ ἐνός ὑπὸ τοῦ περιεήμου Ἀρχηγοῦ καὶ Προστάτου τῆς Μακεδονίας ΕΜΜ. ΠΑΠΗΑ καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπὸ τοῦ Γενναίου Ἀρχηγοῦ ΜΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ, διεσκόρπισεν αὐτὰ καὶ ἠνάγκασε νὰ τραποῦν πρὸς τὰ ὀρεινότερα μέρη τῆς Χαλιδικῆς.

Γενική ὑπῆρξε τότε ἡ καταστροφή τῆς Χαλκιδικῆς, πλεῖστοι πό-
λεις καὶ χωρία κατεστράφησαν τελείως καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν κατε-
σφάγησαν καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἐξηνδραποδίσθησαν. Ἀπὸ τὸ σημεῖωμα
τὸ ὁποῖον ἔχω ὑπ' ὄψει μου γράφων τὸ ἐν πολλοῖ ἀτελές βεβαίως
ἱστορικὸν δοκίμιόν μου μανθάνομεν ὅτι τότε ἐξηνδραποδίσθησαν
4.000 γυναῖκες τῆς Χαλκιδικῆς μεταφερθεῖσαι εἰς τὴν Τριπολίτιδα
ἔπου καὶ ἐξησφαιρίθησαν.

Τὰ ἀνωτέρω ἀναμνησθήτητα ἱστορικὰ γεγονότα ἀποδεικνύονται
καὶ διὰ διαταγῆς τοῦ Στρατάρου Μπεχράμ Πασσᾶ εὑρεθείσης τὸ 1919
ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ἱεροδικαστοῦ Βερροίας ἐχούσης οὕτω.

“Διαταγὴ τοῦ Στρατάρου Μπεχράμ Πασσᾶ” Ἱεροδικαστὴν Βερροίας καὶ τοὺς λοιποὺς ἰσχυροὺς προ-
στάτας τοῦ τόπου.

Διὰ τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ γράμματ^ς φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι
ὁ κραταῖος καὶ μεγαλειότατος Ὑμῶν Σουλτάνος πύδοκῆσε καὶ μοί
ἀνέθεσε καλέσας με ἐξ Ἀνατολῆς τὴν ὑψηλὴν ἐντολὴν ὅπως συντρί-
ψω καὶ ἐξοντώσω τοὺς ρυπαροὺς Ἕλληνας, οἵτινες κατ' αὐτὰς ἐπανε-
στάτησαν εἰς διάφορα μέρει τοῦ Κράτους καὶ ἰδίᾳ ἐν Πελοποννήσῳ
καὶ Εὐβοίᾳ, ἀποσκοποῦντες τὴν ἐξόντωσιν καὶ ἐξασάνισιν ἀπὸ προσώ-
που τῆς Γῆς τῶν πιστῶν τοῦ Προφήτου. Οὕτω ἐκτελῶν τὸ ὑψηλὸν
αὐτοῦ πρόσταγμα καὶ ἐκκαθαρίζων ἀπὸ τοιούτων ἀκαθάρτων στοιχείων
καὶ βδελυρῶν ἐρπετῶν τὴν περιφέρειαν Ἑσσαλονίκης ἐπέδραμον
μετὰ τοῦ Γενναίου Στρατοῦ καὶ κατὰ τῶν περιοχῶν Καλαμαριᾶς, Πα-
ζαρούδας, Σιδηρόπορτας, Πολυγέρου, Κασσάνδρας, Κίτρους καὶ Αἰκατερί-
νης, ἐνθα καταπολεμήσας τοὺς ἀπίστους, τούτους, ἐξόντωσα καὶ ἀπεί-

ληφα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς τεσσαράκοντα δύο πόλεις καὶ χωρία αὐτῶν, συνωδᾷ δὲ τὸ ἱερῶ Φετβᾶ, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους διεπέρασα ἐν στόματι ρομφαίας, τὰς γυναῖκας δὲ καὶ τὰ τέκνα των ἐξηνδραπόδισα, τὰ ὑπάρχοντά των διένειμα μεταξὺ τῶν Μικητῶν, τὰς δὲ ἐστίας των, παρέδωκα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν τέφραν κατὰ τρόπον ὥστε φωνὴ Ἀλέκτορος νὰ μὴν ἀκούηται πλέον εἰς αὐτάς. Ἔνν δὲ ἐπειδὴ συνεχίζων τὴν ἡμετέραν ὑψηλὴν ἐντολὴν τοῦ κραταιοτάτου μου Σοῦλτάνου, πρόκειται νὰ κατέλθω διὰ Λαρίσης καὶ Στερρεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν περιφέρειαν Μεγαρίδος καὶ ἐκεῖθεν θὰ σπεύσω εἰς βοήθειαν τοῦ Βαλῆ τῆς Πελοποννήσου ἐνδοξοτάτου μου ἀδελφοῦ Μεχμέτ Πασσᾶ, τιμωρῶν καθ' ὁδὸν τοὺς ἀπίστους τούτους, συμφῶνως τῷ ἱερῶ Φετβᾶ, καὶ ἐπειδὴ διερχόμενος ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν πρόκειται νὰ παραμείνω ἐκεῖ μίαν νύκτα μετὰ τοῦ ὑπ' ἐμέ στρατοῦ, διὰ τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην.

Εἶθε ὁ θεὸς καὶ ὁ ἠροφήτης ἡμῶν νὰ διαφυλάττουσιν ὑμᾶς ἐνεργοῦντα κατὰ τὴν ὡς ἄνω ὑψηλὴν διαταγὴν".

Ἐγράφη τῆ εἰκοστῆ τοῦ ἱεροῦ μηνὸς Σεβᾶλ τοῦ χιλιοστοῦ διακοσιοστοῦ τριακοστοῦ ἔκτου Ἀραβικοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ Στρατάρχου Μπεχράμ Πασσᾶ (23 Ἰουλίου 1827) (Βεβαίωτ τὴν ἀκρίβειαν τῆς μεταφράσεως ἐκ τοῦ οἰκείου ἱεροδυναστικοῦ Κώδικος. Ἐν Βερροῖα τῆ 30 Δεκεμβρίου 1919. Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Μεταφραστικοῦ γραφείου Βερροίας, ὑπογραφή).-

Ε΄

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ μὲν δυνάμενοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικῆς νά φέρουν ὄπλα, ἔσπευσαν ἄθροοι πρὸς συνάντησιν τῶν δύο σωμάτων, τοῦ Ἑμμαν. Παπᾶ καὶ τοῦ Καπετάν Χάφα. Τὰ δὲ γυναικόπαιδα ὅσα ἐπρόλαβαν ἐτρέπησαν πρὸς τὰ ὄρη καὶ τὰς χαράδρας, τὰ δὲ περισσότερα τούτων κατέφυγαν εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὄρος τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν ἤνηξεν τὰς πύλας του εἰς τὰ κινδυνεύοντα γυναικόπαιδα. Ἡ σύζυγος τοῦ Διοικητοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, Βοεβόδα Κύρκου, ἡ Ἀϊκατερινάρα, μετὰ τοῦ μονογενοῦς της υἱοῦ Γιαννάκη καὶ Ὀλοκλήρου τῆς χρηματικῆς της περιουσίας ἀνερχομένης κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς ἓνα δισοῦκι χρυσῶν νομισμάτων τῆ συνδρομῆ ἑμπόστων ἀνθρώπων τῆς οἰκογενείας Παπαγεωργάκη μετέβη καὶ αὐτὴ ἐγκαίρως εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Οἱ περισωθέντες ἐτρέφοντο μὲ βαλάνια ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Β α λ α ν ᾶ δ ε ς.

Ὁ Μπεχράμ Πασσᾶς, ἀφοῦ κατέστρεψε ὅλους τοὺς ἐναπομείναντας κατοίκους Πολυγέρου, ἰδίως γέροντας καὶ ἀσθενεῖς μὴ δυναθέντας, νά παρακολουθήσῃ τοὺς ἄλλους καὶ ἐξηνδραπόδισεν ὅσα γυναικόπαιδα καθυστέρησαν εἰς τὴν φυγὴν, ἔβαλε φωτιά ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ Πολυγέρου καὶ τὸν κατέκαυσε. Ἀπὸ τὰ Ἰβσο σπῆτια διεσώθησαν μόνο δύο ἕως τρία χαμόπητα καὶ κεῖνα στήνᾳρη τοῦ χωριοῦ. Ἐκ τῶν δύο Ἐπαναστατικῶν σωμάτων, τὸ μὲν ἐν ὑπὸ τὸν περίσημον Ἑμμανουήλ Παπᾶ, ἐτρέπη πρὸς τὸ "Ἅγιον" Ὄρος, τοῦ ὁποῖου πλεῖστοι ὅσοι μοναχοὶ ἔσπευσαν νά τὸ ἐνισχύσουν, τὸ δὲ ἕτερον ὑπὸ τὸν Καπετάν Χάφαν, ἐνισχυθὲν καὶ διὰ τετρακοσίων ἔτι ὀπλοφόρων, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Βέρροσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλίαν τοῦ Μπε-

χράμ Πασσᾶ, κατέλαβε τὰ ὑψώματα πρὸς Βορρᾶν τῶν Βασιλικῶν, ἔτοιμον πρὸς δρᾶσιν. Ἔτερον σῶμα Ἐπαναστατῶν, ὑπὸ ἐντοπίους Ἀρχηγούς, κατέλαβε τὸν ἰσθμὸν τῆς Κασσάνδρας ἀναμένον ἐνισχύσεις, ἵνα κανονίσῃ τὴν μέλλουσαν δρᾶσιν του. (Ἔτερον σῶμα) Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅμως Τοῦρκοι ἐμψυχωθέντες καὶ ἀναθαρρήσαντες κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰμπεχράμ Πασσᾶ καταστροφῆς πλείστων πόλεων καὶ χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς, προχώρησαν πρὸς τὰ Βασιλικὰ πλησίον τῶν ὁποίων ἀνέκοψε τὴν πορείαν τῶν ὁ Καπετᾶν Χάφας μετὰ τῶν ἐκ Βάβδου Ὀπλαρχηγῶν, Παύλου Χαλάτη, θεολόγου Τουρλάκη καὶ Λύγερينوῦ Καραγιάνη. Εἰς τὴν παρά τὰ Βασιλικὰ δὲ θέσιν Ὀἱ Κομμένοι ἢ Συκιωτικαὶ ὅπως ἔκτοτε ὀνομάσθη αὕτη, ἐγένετο πεισματωδέστατη μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν γενναίως πολεμήσαντες ἔπεσαν οἱ Ὀπλαρχηγοὶ Χάφας καὶ οἱ προυρρηθέντες ἐκ Βάβδου τρεῖς τοιοῦτοι. Ὀνομάσθη δὲ ἡ θέσις αὕτη Ὀἱ Κομμένοι ἢ μὲν διότι δὲν παρουσίαζεν ἡ συμπλοκὴ αὕτη θέαμα μάχης, ἀλλὰ μᾶλλον σσαγῆς, καθόσον ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὀλίγιστοι διεσώθησαν, ἐκ δὲ τῶν Τοῦρκων ἔπεσαν περὶ τὰς δύο χιλιάδας, οἱ ὅποιοι καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν θέσιν Ὀἱ Τροχανλῆ Ἀυτικῶς τῶν Βασιλικῶν ὅπου πρὸ ὀλίγον ἀκόμη ἐτῶν διεκρίνοντο τὰ μνήματά τους Ὀἱ Συκιωτικαὶ δὲ διότι ἐκ τῶν τεσσαράκοντα παλληκαριῶν τοῦ Καπετᾶν Χάφα τῶν ἐκ Συκιᾶς καταγομένων οὐδὲν διεσώθη. Ἐξακριωθέντες ἐκ τῆς Καδμίας αὐτῆς νίκης οἱ Τοῦρκοι, ὤρμησαν κατὰ τῶν Βασιλικῶν τὰ ὅποια ἀφοῦ ἐλεηλάτησαν, κατέκαυσαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν τὰ γυναικόπαιδα. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβον κατόπιν ὁ Βάβδος καὶ ἡ Γαλάτιστα καταστραφέντα τελείως.

Ἡ Ἐπανάστασις λοιπὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Χαλκιδικὴν ἔμεινε στάσιμος μὴ προοδεύουσα μὲν ἀλλ' ὅπως δὴποτε διατηρουμένη. οἱ ἐν τῷ Ἴσθμῷ τῆς Κασσάνδρας συγκεντρωθέντες Ἐπαναστάται ἀπέκοψαν εἰς τι σημεῖον τὸν Ἴσθμόν καὶ ὀχυρώθησαν ἐκεῖθεν αὐτοῦ, ὑπὸ τοὺς ἐντοπίους Ἀρχηγούς Ἀθανάσιον Παπαστέργιον, Χρῆστον Δεληχρῆστον καὶ Βασίλειον Κατσάνην. Ἡ κατάστασις δὲ ἦτο τοιαύτη ὥστε οὔτε ὁ κατὰ τῶν Ἐπαναστατῶν τούτων ἐπιτεθῆς Ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων Γιουσούφ Μπέης μποροῦσε νὰ καταβάλλῃ τοὺς πέραν τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κασσάνδρας ὀχυρωμένους Ἐπαναστάτας οὔτε οἱ ἐν Κασσάνδρᾳ μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν ἐντεῦθεν τοῦ Ἴσθμοῦ, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὰ κυριώτερα σημεῖα ὑπερήσηζε ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Γιουσούφ Μπέη Ἀράπ Μερτζάν Μπίμπρης μετὰ πολυαριθμοῦ Στρατοῦ χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθῆ νὰ διαβῆ τὸν Ἴσθμόν ἄν καὶ ἐπεχειρήσει ἐπανελλημένως ὀρμητικώτατας μεθόδους.

Στ'.

Ἡ πύλη τότε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν τῆς ἐπιχειρήσεων, ἀπέστειλεσθὴ Θεσσαλονικὴ Ἠγεμόνα ἔχοντα τὸν τίτλον τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, τὸν Ἀβδούλ Ἀμποῦτ Πασσᾶν, δραστήριον καὶ ἱκανώτατον Στρατηγόν. Θθάσας οὗτος εἰς Θεσσαλονικὴν, ἐκάλεσε παν στρατιᾶ ὅλους τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἀνέλαβε τὴν κατὰ τῆς Κασσάνδρας ἐκστρατείαν. Εἰς τὴν Χερσόνησον αὐτὴν εἶχον συγκεντρωθῆ περὶ τὰς 27000 ὀπλοφόροι Χαλκιδικῆς καὶ τετρακόσιοι Ὀλύμπιοι ἐλθόντες ὡς ἐπιβοηθοί. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἐξεστράτευεν ὁ Ἀβδούλ Ἀμποῦτ Πασσᾶς, μόλις εἶχον ἀπομείνη 600, οἱ δὲ

λοιποί ἔνεκα ἑλλείψεως ζωοτροφιῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ ἔνεκα ἀσθενειῶν πρὸς δὲ καὶ ἔνεκα διχονοιῶν μεταξύ τῶν ἐγκριτωτέρων, ἀνεχώρησαν. Ὁ Πασσᾶς κατ' ἀρχὰς προσεπάθησε διὰ κολακειῶν καὶ ὑποσχέσεων νὰ πείσῃ τοὺς ἐν Κασσάνδρᾳ νὰ προσκυνηθῶν, ἀλλ' οἱ Ἐπαναστᾶται ἦν καὶ εὐάριθμοι, ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις. Πληροσορηθεὶς δὲ ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πασσᾶς καὶ περὶ τῆς ἀθλίης καταστάσεως τῶν Ἐπαναστατῶν, διέταξε τὴν 30 Ὀκτωβρίου γενικὴν ἔφοδον τοῦ Ἴππικοῦ καὶ Μεζικοῦ τοῦ ἐφ' ὅλων τῶν σημείων τῆς τάφρου τοῦ Ἰσθμοῦ. Εὐρόντες δὲ ἓνα μέρος τῆς τάφρου τελείως ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν Ἐπαναστατῶν, τὸ ἐγέμισαν μὲ κορμούς δένδρων πέτρες καὶ χῶμα καὶ εἰσῆλθον εἰς Κασσάνδρᾳ τρέφαντες τοὺς ὀλίγους Ἐπαναστάτας εἰς φυγὴν. Προῦωρήσαντες δὲ εἰς τὰ ἐνδότερα ἄνευ ἀντιστάσεως, ἔσφαξαν καὶ ἐξηνόραπδίδισαν ἅπαντας τοὺς ἡούχους κατοίκους ἐξ ὧν διεσώθησαν μόνον ὅσοι κατόρθωσαν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τινα παρευρεθέντα ἐκεῖ πλοῖα τῆς Σκοπέλου καὶ τῆς Σκιλάθου, ὑποβοηθούμενοι εἰς τὴν ἐπιβίβασίν των αὐτὴν ὑπὸ σώματος ἐκ Κασσανδρινῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀπλοῶν ἦσαν οἱ προανασερθέντες Κασσανδρινοὶ ὀπλαρχηγοί, Ἀθανάσιος Παπαστεργίου, Βασίλειος Κατσάνης καὶ Χρήστος Δελιχρήστου καὶ ὁ ἐκ Παζαρακίων περὶσημος ὀπλαρχηγὸς Καπετάν Ἀναστάσης. Εἶναι γνωστὴ ἡ τραγωδία τῆς Κασσάνδρας. Οἱ Τοῦρκοι κατέκασσαν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο ὅλα σχεδὸν τὰ χωριά της. Εἰς δέκα χιλιάδες ὑποψυγίζονται οἱ φονευθέντες καὶ αἰχμωλωτισθέντες ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσης ἡλικίας. Εἰς Κασσάνδραν εἶχον συγκεντρωθῆ καὶ πλεῖστοι τῶν κατοίκων, Χυκιᾶς, Παρθενῶνος, Μικιήτης καὶ Ἁγίου Νικολάου πολλοὶ τῶν ὀπλοῶν κατόρθωσαν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ ἴδια

πλοῖα καὶ νᾶ καταψύγουσιν εἰς τὴν ἔνδοξον τῶν Ψαρρῶν Νῆσον, τῆς ὁποίας ἀπετέλεσαν μέρος τῆς γενναίας φρουρᾶς πεσόντες ὅλοι κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐπίσης διεσώθησαν ἐπιβιβασθέντες πλοιαρίου καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ Μαυρουδῆς καὶ Γιαννάκης Παπαγεωργάκης, οἱ ὅποιοι κατέψυγον εἰς Εὐβοίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, φέροντες μαζί τους καὶ τὸ περίφημο δισκίον τῆς Αἰκατερινάρας. Ἄσπυ δὲ περιεπλανήθησαν ἀρκετὰ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατέληξαν τέλος εἰς τὸ Μεσσολόγγι, ὅπου οἱ πατριῶται ἀδελφοί, διέθεσαν τὰ χρήματά τους διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πενομένης πόλεως. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡ τελευταία ἔξοδος τῶν πολιορκουμένων ἔξοδος, ὁ μὲν Γιαννάκης συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμάλωτος, κατορθώσας μετ' ὀλίγον νᾶ δραπετεύσῃ καὶ καταψυγῶν εἰς τὰ Ψαρρά ἔπεσε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Νήσου. Ὁ δὲ Μαυρουδῆς μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἠτύχησε νᾶ δῆ τὴν ὥραϊον Ὀνειρόν του ἐκπληρούμενον ἔστω καὶ ἐν μέρει, ἀπέθανε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὸν Βαθμόν τοῦ Συνταγματάρχου. Εἰς τὴν χῆραν αὐτοῦ ὁ Καποδίστριας ἀπένειμε ἰσόβιον σύνταξιν διὰ τὰς πολλαπλὰς καὶ πολυτίμους πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας του.

Ζ΄

Ὁ Ἄβδουλ Ἄμπουτ Πασσᾶς, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κασσάνδρας ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν Ἄθωνα. Ἐκεῖ εὐρίσκειτο τότε καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Χαλκιδικῇ Ἐπαναστάσεως Ἐμμ. Παππᾶς, στρατολογῶν ὀπλοφόρους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐπανάστασις εἶχε χαρακτῆρα οὐχὶ μόνον πολιτικὸν ἀλλὰ καὶ θρησκευτικόν, μέγας

μέγας ένθουσιασμός κατέλαβε τούς μοναχούς του 'Αγίου Όρους και ύπερδισχίλιοι εκ τών νεωτέρων τούτων όπλοσόρησαν καταλαβόν-
τες τήν έμπροσθοφυλακήν υπό 'Αρχηγόν τόν Καθηγούμενον τής Μονής
'Εσφιγμένου Εύθύμιον, τά ύφώματα τή δεσπόζοντα του όιθμου του
Ξέρξου και εκεί ένισχυθέντες και παρά πολλών Λαϊκών, συνεπλάκησαν
μετά του Στρατου του 'Αβδούλ 'Αμπούτ Πασσά, νικηθέντες όμως ως
πολλοί όλιγαριθμότεροι τών Τούρκων. 'Ο Πασσάς στήσας τήν σκηνήν
του επί του ύφώματος τούτου, έξέδωκε προκήρυξιν δι' ης έχορήγη
δήθεν άμνηστειάν και εκεί, προσερχόμενα τά γυναικόπαιδα και τινες
τών 'Επαναστατών, κατεσφάζοντο υπό τών Τούρκων. "Εκτοτε δέ έλα-
βεν ή τοποθεσία αύτη τήν όνομασίαν "Μ α υ ρ ο ά λ ω ν ι ".
Είς τό κύριον όμως σωμα, τό υπό τόν τόν 'Εμμ. Παππών, τό όποϊον
μετά τήν καταστροφήν τής έμπροσθοφυλακής του παρεσκευάζετο πυρε-
τωδώς, προσήλθον και πολλοί Λαϊκοί, ώστε τά πάντα έσάλνοντο πρό-
σφα εις μακράν και έπιτυχή άντίστασιν. Δυστυχώς όμως μεταξύ τών
ήγουμένων και προηγούμενων τών διασφρων Μονών, έπήλθε σοβαρά
δισφωνία και πλεϊστοι τούτων έζήτουν νά ύποταγώσιν φοβούμενοι
εήν τελείαν καταστροφήν του 'Αγίου Όρους. 'Εξ άλλου δέ και ή
Τραγωδία τής Κασοάνδρας τούς άπεγοήτευσε τελείως και έπιπροσθέ-
τως έπηρεάσθησαν κάπως και από τήν ύπουλότητα και τάς ύποσχέ-
σεις του 'Αβδούλ 'Αμπούτ Πασσά, αν και είχαν πρόσφατα τά έργα
τής άπιστίας και θηριωδίας του. Τέλος ύπερίσχυσεν ή περί ύποτα-
γής γνώμη. Πολλοί όμως τών Μοναχών άποδοκιμάζοντες πάντα συμβιβα-
σμόν, άνεχώρησαν διά θαλάσσης συνεπιφέροντες και τά ιερά Σκεύη
Μοναστηρίων τινών και τά έν αύτοϊς άγια Λείψανα. 'Ανεχώρησε δέ

μαζύ τους καί ὁ Ἐμμ. Παπαῆς, ὅστις ἀσθενήσας κατά τόν πλοῦν, ἀπεβίωσεν κέκλ τοῦ πλοίου καί ἐτάθη ἐν Ὑδρα. Θί ἐναπομείναντες ἐν Ἀγία Ὀρει Μοναχοί, ἐπροσκύνησαν καί ἔλαβον Ἀμνηστείαν, δώσαντες Ὀμήρους καί δωδέμηση ἑκατομμύρια γρόσια, δευθέντες τήν Τουρκικὴν Φρουράν ἐπί τῆ ὑποσχέσει νά τήν τρέφουσι. Ἡ φρουρά αὕτη ἐξ 8.000 Τούρκων κατέλαβε τό Ὄρος τήν 15 Δεκεμβρίου 1821, καί παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπί ἑννέα ὀλοκλήρα ἔτη.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ φρικιαστικὴ τραγωδία τῆς Χαλκιδικῆς μέ τήν τελείαν καταστολήν τῆς ἐν αὐτῇ Ἐπαναστάσεως. Καί τότε καί μόνον τότε ὅποτε ὁ Τουρκικός Στρατός ἐξησφάλισε τὰ νῆα του εἰσήλασεν εἰς τήν Στερεάν Ἑλλάδα καί τήν Πελοπόννησον. Ἄησμονοῦν, λέγει, ὁ Μακεδών Καθηγητής τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀντώνιος Κεραμόπουλος, ἄησμονοῦν ὅλοι ὅτι ὁ Μακεδονικός αὐτός ἀγών, ἐστόμωσε ἐν τινι μέτρῳ τό Τουρκικόν εἶθος καί καί ἔδωκε καιρόν εἰς τοὺς Νοτίους Ἑλληνας, ἵνα διὰ Νικῶν κατὰ τῶν μεμονωμένων ἐν τῷ Νότῳ Τουρκικῶν Φρουρῶν, ἀναπαρρῆσουσι καί ὀργανωθῶσι. Δέν συλλογίζεται, λέγει, κανεὶς σήμερον τήν ἠρωϊκὴν Νόουσαν, τό Βόρειον αὐτό Μεσολόγγι, οὔτε τήν Κασσάνδραν, τόν Πολύγρον, τήν Γαλάτιστα, τήν Παζαρούσαν, διὰ νά ἀναφέρω μόνον ὀνόματα τὰ ὅποια ἐπρόσεξεν ὁ Σπυρίδων Τρικοῦπης εἰς τήν Ἱστορίαν του. Καί δέν εἶναι μόνον αὐτά, λέγει, ἀλλά καί ἄλλα ἐβάδισαν ἐθελουσίως πρὸς συνάντησιν τῶν ἀστραπῶν τῆς δόξης καί τοῦ καπνοῦ τῆς πυρπολήσεως. Ἀπό τὰ ἐρείπια ὅμως καί τήν τέφραν εἰς τὰ ὅποια μετὰβαλλον ὄλην τήν Χαλκιδικὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, οἱ ἀιμοβόροι Στρατάρχαι, Μπεχράμ καί Ἀβδούλ Ἀμποῦτ Πασσάδες, ξεψύτρωσαν μέσα σέ λίγο

σχετικῶς χρονικὸ διάστημα, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο ὅλα σχεδόν τά
χωριὰ τῆς Χαλκιδικῆς, ὠραιότερα τῶρα καὶ ἀκμαιότερα καὶ οἱ ἀλέ-
κτορες εἰς πείσμα τῶν Τούρκων, ἤρχισαν πολυπληθέστεροι τῶρα νά
λαλοῦν καὶ νά διακηρύττουν τὴν ζωτικότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυχῆς,
τὴν καρπερικότητα καὶ ἀντοχὴν τοῦ Ἕλληνοσ τοῦ πραγματικοῦ αὐ-
τοῦ Ἀνταίου, τοῦ μεθ' ἐκείστην πτώσειν του ἀνεγειρομένου ζωηρωτέρου
καὶ ἀκμαιοτέρου.-

Η΄

Ὁ Διάδοχος τοῦ Ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Β΄ ὁ ἀπὸ Μητροπο-
λίτης Σερρών, γενόμενος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ΣΤ΄
γνωρίζων λεπτομερῶς τὰ δεινοπαθήματα τῆς Χαλκιδικῆς, κατόρθωσε διὰ
καταλλήλων καὶ διπλωματικῶν διαβημάτων παρὰ τῆ ὑψηλῆ Πύλῃ καὶ
παρ' αὐτῷ τῷ Σουλτάνῳ, ὅχι μόνον νά δοθῆ γενικὴ ἀμνηστία εἰς πάν-
τας τοὺς κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ προνόμια αὐτῆς
νά περιοῶση, τὸ δέ σπουδαιότερον νά ἐπιτύχη καὶ πάλιν τὸν διορι-
σμόν παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ, Διοικητοῦ ἢ Προεστοῦ τοσ
τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ Ἕλληνοσ, καὶ δὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγρίωσ κατὰ τὴν
ἐπανάστασιν σφαγέντοσ Βοεβόδα Κύρκου, τοῦ Ἰωάννου Παπαγεωργάκη,
ὅστισ διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων ἀφῆκεν τὸ ἐπώνυμον Παπαγεωργά-
κησ καὶ μετενωμάσθη, Αἰκατερινάρασ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μητροσ του.
Τὸν Διοικητὴν αὐτόν Ἰωάννην Αἰκατερινάραν, ὁ Γρηγόριος ὁ ΣΤ΄
διώρισε γενικὸν Κηδεμόνα ὅλων τῶν χωρῶν καὶ ὄρσανῶν τῆς Χαλκιδι-
κῆσ καὶ Προεστον συνάμα ὅλων τῶν χωρῶν αὐτῆσ. Ἄλλὰ ἡ τύχη
ὑπῆρξε δυσμενῆσ καὶ διὰ τὸν υἱὸν ὅπωσ καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ
ἐσοσάγη καὶ αὐτόσ κατὰ τὴν ἀτυχῆ τοῦ 1854 Ἐπανάστασιν τῆς Χαλκι

δικής, μαζί με αρκετούς προκρίτους Πολυγερινούς εις τό περίσημον
ἔκτοτε καταστάν "Δει β ἄ δ ι" εἰς περίβλεπτον θέσιν τοῦ ὀποί-
ου προβάλλει σήμερον τό ὑπό τοῦ Δήμου Πολυγέρου ἀνεγερθέν
Ἑρῶν, εἰς μίαν τοῦ ὀποῖου πλευράν ἀναγράφονται καί τά ὄνόματα
τῶν κατὰ τήν ἀτυχῆ ἐκείνην Ἐπανάστασιν σφαγιασθέντων προκρίτων
Πολυγέρου.

Μετά τήν ἀπελευθέρωσιν τῆς μικρᾶς ἐκεῖ κάτω Ἑλληνικῆς γω-
νίας, ἡ Μακεδονία καί Ἰδρίως ἡ Χαλκιδική, αἱ ὀποῖαι καί αὐτάί συνει-
σέφερον ὄχι ὀλιγώτερα καί εἰς χρῆμα καί εἰς αἶμα ἀπό τᾶς ἄλλας
Ἑλληνικᾶς χώρας κατὰ τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 βαρέως ἔφερον
τήν ὑπό τόν Τουρκικόν ζυγόν ὑπαγωγῆν των, καί τοῦς ἔνθουσιώδεις
κατοίκους των ἐσκανδάλιζεν διαρκῶς τό τῆς ἀπελευθερωθείσης Πα-
λαιᾶς Ἑλλάδος Τρόπαιον, δέν ἄεινον δέ οὔτοι εὐκαιρίαν κατὰ τήν
ὀποῖαν νά μή ἐκδηλώσουν τά πατριωτικά τους αἰσθήματα καί τήν
προσπάθειάν τους ὄπως ἀποτινάξουν τόν ἀπίσιον Τουρκικόν ζυγόν.
Μιά τέτοια κατάλληλη εὐκαιρία, οἱ κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς, ἐνόμι-
σαν ὄτι βρῆκαν τό ἔτος 1854 κατὰ τόν Κριμαϊκόν Πόλεμον, ὀπότε
ὀ Ζενεράλ δέ Ματσεδράν, ὀ Στρατάρχης δηλ. τῆς Μακεδονίας, ὄπως
ἐκαλεῖτο ὀ τότε περίσημος ὀπλαρχηγός Τσάμης Ὀ Καρατάσσοσ, ἐξή-
γειρε τοῦς πληθυσμούς τῆς Μακεδονίας καί τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ
τῶν Τούρκων. Οἱ ἐν Ἀθήναις ὄμως ἐπίσημοι κύκλοι, μή εὐνοοῦντες
διά πολλούς λόγους τό κίνημα, διεμύνησαν καταλλήλως εἰς τοῦς ἐν
Μακεδονία καί Χαλκιδικῆ πρωτοστατοῦντας εἰς αὐτό, ὄτι τό ἀπεδοκί-
μαζον τελείως, ὄς προορισμένον ἀσφαλῶς νά ἀποτύχη, καί συνίστων
εἰς αὐτούς νά ἡσυχάσουν διά νά ἀποφύγουν τήν τελείαν των κατα-
στροφῆν. Καθ' ἦν ὄμως ἡμέραν ὀ τότε Μητροπολίτης Κασσανδρείας

Ἰγνάτιος καί ὁ Προεστῶς τῆς Χαλκιδικῆς Γιαννάκης Αἰκατερινάρας, ἐπρόκειτο νά ἐξέλθουν εἰς περιοδείαν ἀνά τὰ χωρία τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς πρόληψιν τῆς γενικεύσεως τοῦ κινήματος, ἐπληροφορήθησαν ὅτι πολυάριθμος Τουρκικὸς Στρατός, ἐκινήσας ἐκ Θεσσαλονίκης κατευθύνετο πρὸς τὸν Πολυγέρον. Ἀναγκάσθησαν τότε νά παραμείνουν ἵνα προλάβωσι διὰ τῆς παρουσίας των τὴν προβλεπομένην καταστροφὴν, τοῦ Πολυγέρου καί ἐκάλεσαν ἀμέσως εἰς τὴν Μητροπολιν ὅλους τοὺς προκρίτους εἰς Σύσκεψιν. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως ὅπως γίνεαι ἐπίσημος ὑποδοχὴ εἰς τὸν Τουρκικὸν Στρατὸν, ἐξερχομένων ὅλων τῶν προκρίτων του καί τοῦ λαοῦ μέ τὸν Μητροπολίτην καί τὸν Προεστὸν ἐπὶ κεφαλῆς εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ. Τὴν πρῶταν δέ τῆς ἐπομένης ἡτις ἦτο καί ἡ παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου περὶς καταφθάσας εἰς τὴν Μητροπολιν ἀπὸ τὸ Καγιατζίκη (νῦν Παλαιόκαστρον) ἔφερε τὴν εἴδησιν ὅτι ὁ Τουρκικὸς Στρατός ἐνεφανίσθη παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο καί τότε ὅλοι οἱ Πρόκριτοι τοῦ Πολυγέρου μέ τὸν Προεστὸν ἐπὶ κεφαλῆς, ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ εἰς τὸ περίφημον ἔκτοτε "Ἀειβάδι" ἀναμέναντες τὴν ἀφίξιν του. Ὁ Μητροπολίτης, γνωρίζων φάνεται, καλύτερον τὴν καιοπιστίαν τῶν Τούρκων προεποιήθη ἀσθένειαν καί κρυφίως τὴν ἰδίαν μέρα ἔφυγε στὴν Ὀρμύλια, Νικητὴ καί Ἁγιὸν Νικόλαον, γιὰ νά εἰδοποιήσῃ τοὺς κατοίκους νά προσυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν. Ὁ Προεστῶς μετὰ τῶν προκρίτων ὑπεδέχθη τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ καί τοὺς ἀξιωματικούς ὑποβαλὼν τὰ σέβη καί τὴν ὑποταγὴν τῶν κατοίκων τῆς περιουρείας του. Ὁ Πασσῆς ἐζήτησεν ἀμέσως τὸν Μητροπολίτην. Καί ὅταν ἔμαθε ὅτι ἦτο ἀσθενὴς διέταξε τὸν Προε-

στόννά τοῦ γράφη νά πάη καί ἐκεῖνος ἀμέσως στό Λειβάδι γιά νά λάβη γνώσιν τῆς Ὑψηλῆς Διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου. Μόλις ὅμως ὁ Προεστός ἐπεχείρησε νά γράφη τήν ἐν λόγω Ἐπιστολήν, ὁ Πάσας διέταξε νά ἀπομακρύνουν τό πλῆθος καί διά τμήματος στρατοῦ περιεκύκλωσε ὅλους τοὺς προκρίτους διατάξας νά κόψουν τά χέρια τοῦ Προεστοῦ, ὃν ἀμέσως καί ἀπεκεφάλισαν κατὰ διαταγήν του. Τήν αὐτήν τύχην ἔσχον καί ὅλοι οἱ πρόκριτοι Πολυγερινοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἕνας μόνον ἐσώθη, ὁ Γερο Σευρῆς, τοῦ ὁποίου ἡ Φουστανέλλα, τό σῦνηθες τότε ἔνδυμα τῶν Πολυγερινῶν καί γενικῶς τῶν Χαλκιδικέων ἔγινε διάτρητις ἀπό τῆς ριφθείσας ἐναντίον του σαίρας τῶν Τούρκων. Παραδόξως ὅμως καμία ἐξ αὐτῶν δέν τοῦ ἐπροξένησε οὔτε τό παραμικρότερον τρῦμα. Χώζεται δέ ἀκόμα καί σήμερον τό ἐξῆς δημῶδες τραγοῦδι. - Ἔστα χίλια ὀντακόσια πενήκντα τέσσαρα - σκοτῶσαν τό Γιαννάκη τό Γραμματικό - πούταν στῦλος στόν Πολύγερο καί φλάμπουρα στή Πόλι - Κατερνάρη - Κατερνάρη καί Πολυγερό καμάρι - -.

Θ.

Ἄλλά καί κατὰ τό 1878 κατὰ τόν Ρωσοτουρκικόν πόλεμον ἡ Χαλκιδική πρωτοστατοῦντος καί πάλιν τοῦ Πολυγέρου, ἠλεκτρίσθη καί ἤρχισε νά οὐκινῆ σημεῖα ἀνταρσίας κατὰ τῶν Τούρκων. Δυστυχῶς ὅμως καί πάλιν τό ἀποτέλεσμα τοῦ τοιοῦτου πατριωτικοῦ ἠλεκτρισμοῦ καί τῆς Ἐπαναστατικῆς κινήσεώς της, ἦτο ἡ σύλληψις πολλῶν προκρίτων τοῦ Πολυγέρου, ὡς καί τοῦ θερμοῦ Θεσσαλονικέως πατριώτου Δημοσθένους Ἀγγελῆκη, καί ἡ καταδίκη αὐτῶν εἰς θάνατον. Ἡ ἐσχάτη αὐτῆ τῶν ποινῶν μετεβλήθη εἰς ἐσθλοβιονέζορίαν εἰς Ἄδανα.

χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν παρὰ τῷ σουλτάνῳ ἐπέμβασιν τοῦ τότε μεγάλο
πράγμονος Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' τῆ ἐνεργείᾳ καὶ πάλιν τοῦ
ὁποίου ἐπανεκάμφαν εἰς τὰς ἐστίας τῶνοὶ ἐξεδριστοί.

Ἦλθε κατόπιν ἡ ἐποχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος καὶ ἡ Χαλκιδι-
κὴ ηἰγούμενου καὶ πάλιν τοῦ Πολυγέρου ὑπὸ τὴν συνετὴν καθοδήγησιν
τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος
εἰς αὐτόν. Δὲν λέγω δὲ καμμίαν ὑπερβολὴν, τονίζων ὅτι, ἡ Χαλκιδικὴ
ἡ ὁποία διετήρησε διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀλώβητον τὴν τε γλῶσσαν,
τὸ σφρόνημα καὶ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων της, ἐχρησίμευσεν ὡς
ἡ μοναδικὴ γέφυρα ἀσφαλῆς καὶ σταθερὰ διὰ τὴν διαδρομὴν πρὸς τὰ
ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς Βουλγαροκρατουμένης Μακεδονίας μας, Ἑλληνι-
κῶν σωμάτων καὶ ὡς ὀρμητήριον ἀσφαλές αὐτῶν ἀπόρθητος καταστῆσα
αὕτη ἀκρόπολις τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους
ὁ Πολύγερος καὶ γενικῶς ἡ Χαλκιδικὴ βγαίνουν καὶ πάλιν ἀσπρο-
πρόσωποι. Ἦρωας σάν τὸν Πολυγερινὸν Ζαχαρίαν καὶ τοὺς ἐν τῷ
Ἠρώῳ τοῦ Δήμου μας μνημονευομένους συμπατριώτας μας, τοὺς ἐκ
Βραστῶν, Κασσανδρόν καὶ Παπαϊωάννου, τὸν ἐκ Γαλατίας τῆς Παπαγεωργί-
ου, τὸν ἐξ Ἀρναίας Κοσμαρᾶν, τὸν ἐκ Ταξιάρχου Νομπότην, τὸν ἐξ
Ὀρμυλίας Μαλάμον, τοὺς ἐξ Ἀγίου Νικολάου Ἀρσένην Τριανταφυλλᾶν
τοὺς ἐκ Κασσανδρας Δαραβίγκαν, Ἀκριβὸν καὶ Μποτάγιαν, ἵνα εἰς
αὐτοὺς μόνον, τοὺς πλείστους βαθμοῦρους, περιορισθῶ ἀνδρείως πο-
λεμήσαντας καὶ γενναίως τοὺς πλείστους πεσόντας ὑπὲρ τοῦ μεγαλεί-
ου τῆς πατρίδος μας, ὀλίγαι ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος ἔχουν νὰ ἐπι-
δείξουν.

Τὸ Σικρᾶ καὶ ἡ Δοῦράνη, τὸ Κιλίκις καὶ ὁ Λαχανᾶς, τὰ μικρασιατικὰ Ὅρη καὶ αἱ ὄχθαι τοῦ Σαγγαρίου, ἐγνώρισαν ἄρκετὰ τὸν ἡρωϊσμόν τῶν στρατευθέντων τέκνων τῆς Χαλκιδικῆς, τὰ ὅποια ἔχουν βεβαίως πάντα λόγον ἂν μὴ καυχῶνται μόνον ἐπὶ πανμεγαθία.-

Γ. Παπανικολάου

Ἴατρος